

"On il öncə, 2012-ci ilin may ayında həyata yenidən qayıtdım..."

Sanki anam 18 yaşında məni ikinci dəfə dünyaya gətirdi. Ona görə belə deyirəm ki, məni bu əzabdan, xəstəlikdən anam qurtardı. Əgər anamın qaraciyəri uyğun gəlməsaydı, bəlkə də indi həyatda yox idim...

Donorum anam oldu və onun qaraciyəri mənə köçürüldükdən sonra həyatda qala bildim...

12 saat əməliyyat prosesində olmuşam. Birinci məni, sonra anamı əməliyyat ediblər. İndi əməliyyatın üstündən 10 il keçir. Bəzən ildə bir-iki dəfə yoxlanışa gedirəm. Elə il olur ki, heç getmirəm. Əməliyyatdan sonra bir müddət 10-15 adda dərman qəbul edirdim. Sonradan onların sayı azaldı, üç-dörd adda dərman isə uzun müddət qalır, onlardan ikisi ömürlükdür".

28 yaşlı Pərvin Abdullazadənin qaraciyər köçürülməsi əməliyyatı Türkiyədə reallaşmışdır. Deyir ki, əməliyyatdan sonrakı bir ildə bəzi çətinliklər olub. Köçürülən orqanın orqanizmə uyğunlaşması xəstədən asılı olaraq dəyişir və uzun çəkə bilər. Pərvində isə elə də ciddi problemlər yaşanmayıb. Yalnız ayda bir-iki dəfə hərərət olurmuş.

Pərvinin donoru olan Anası deyir ki, əməliyyat üçün Azərbaycanada 4 mərhələdə analizlər verib qaraciyər transplantasiyasının uyğunluğunu müəyyənləşdirdikdən sonra əməliyyat üçün Türkiyəyə üz tutublar: "Yenidən 15 gün ərzində Türkiyədə analizlər verdim və uyğunluq müəyyənləşdirildəndən sonra əməliyyat üçün razılıq oldu. Eyni zamanda psixoloji vəziyyət öyrənilmişdi, əməliyyatın həqiqətən öz razılığım əsasında olduğu aydınlaşdırıldı. Səhər saat 09:00-da əməliyyat üçün qəbul olunsaq da, Pərvinin vəziyyəti ağır olduğundan ilk olaraq onu əməliyyata aldılar. Uyğun olmayacağı halda məni əməliyyata almayacaqlarını dedilər. Saat 18:00-da əməliyyatdan çıxdım və 2-3 saat sonra narkozdan ayıldım".

Pərvin kimi anası da ötən 10 il müddətində dəfələrlə müayinələrdən keçib. İndi normal həyat fəaliyyətinə davam edir.

2010-cu ildə xaricdə böyrək köçürülməsi əməliyyatı keçirən Aydın da 3-4 il xəstəlikdən əziyyət çəkib. 31 yaşında əməliyyat olunub və bu gün heç bir problem yaşamır.

Hazırda da idmanla məşğul olur və normal həyat fəaliyyətinə davam edir. Əməliyyatdan sonrakı aylarda özünü yaxşı qoruduğunu qeyd edən Aydın bildirir ki, 8 ay maska taxıb. Aydının donoru isə atası olub.

Cənubi Qafqazda və Yaxın Şərqdə ilk orqan köçürülməsi Azərbaycanda reallaşmışdır

Orqanların transplantasiyası əməliyyatları hələ eramızdan əvvəl qədim Misirdə sınaqdan keçirilib. Xəstənin həyatını başqa cür xilas etmək mümkündür olmadıqda, ona digər insandan orqan köçürülməsi təcrübəsi ilk dəfə 1933-cü ildə Ukraynada gerçəkləşib. İlk köçürülən orqan böyrək olub. Azərbaycanda isə bir insanın orqanının başqa bir şəxsə köçürülməsi faktı akademik Mirməmməd Cavadzadənin adı ilə bağlıdır. Onun rəhbərliyi ilə 1971-ci il martın 4-də nəinki Azərbaycanda, Cənubi Qafqazda və Yaxın

Can payı

Ölkəmizdə orqan transplantasiyası prosesi ciddi problemlərlə üzləşib

Şərqdə ilk dəfə xəstəyə böyrək köçürülmüşdür.

Dünya səhiyyə sisteminin getdikcə daha da modernləşməsi həm də orqan transplantasiyasının geniş şəkildə tətbiq olunmasına real zəmin yaradıb. Bir insan həyatını xilas etmək, onu yenidən dünyaya qaytarmaq böyük savabdır. Ancaq orqan transplantasiyası prosesini keçən insanların söylədikləri fikirlərə əsaslanaraq deyə bilərik ki, uzun illər ərzində transplantasiya əməliyyatı etdirənlər daha çox xarici ölkələrə üz tutub, digər ölkələrin səhiyyəsinə güvəniblər.

Ölkəmizdə orqan transplantasiyası ilə bağlı hüquqi bazanın formalaşdırılması 1999-cu ildə "İnsan orqan və ya toxumalarının transplantasiyası haqqında" qanunu qəbul olunub, 2000-ci ildə isə Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi qərara görə, transplantasiyasına icazə verilən orqan və ya toxumaların siyahısı tutulub.

Qanunun icrası niyə gecikir?

2022-ci il yanvarın 1-dən Azərbaycanda "İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında" yeni qanun qüvvəyə minsə də, sənədin faktiki olaraq icrası görünmür.

Ölkədə orqana ehtiyacı olan və illərlə növbə gözləyən xəstələr var. Qanuna əsasən, canlı donordan transplantasiya məqsədilə yalnız böyrəyin biri, ağciyərin bir parçası, qaraciyərin, mədəaltı vəzinin, nazik bağırsağın, dərindən bir hissəsi, sümük ilişi, kök hüceyrələr götürülə bilər. Meyit donordan isə ürək, ağciyər (ürək-ağciyər kompleksi), böyrəklər, qaraciyər, mədəaltı vəzi, mədə, bağırsaqlar, uşaqlıq, yuxarı və aşağı ətraflar, sümüklər, dəri-fassiya-özəl kompleksləri və onların seqmentləri, sümük ilişi, gözün buynuz qişası və kök hüceyrələrini köçürmək mümkündür.

Qanunda yetkinlik yaşına çatmış tam fəaliyyət qabiliyyətli şəxsin sağlığında ölümdən sonra transplantasiya məqsədilə orqanlarının götürülməsinə razılığı və ya orqanlarının götürülməsindən imtina nəzərdə tutulub. Şəxs ölümündən sonra orqanlarının transplantasiya məqsədilə götürülməsinə razılıq və ya orqanlarının götürülməsindən imtina barədə iradə ifadəsini istənilən vaxt dəyişdirə bilər. Qanunun icrası üçün orqan donorluğu və transplantasiya sistemində daxil olan əlaqələndirici qurum, vahid dövlət informasiya bazası, orqan donorluğu və transplantasiyası üzrə etika komissiyasının yaradılması nəzərdə tutulmuşdu. Qanunda nəzərdə tutulan mexanizmlər isə Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən hazırlanıb Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmalı idi.

Transplantasiya üçün normativ hüquqi aktların layihələri hazırlanıb

Səhiyyə Nazirliyindən qəzetimizə bildirilib ki, orqan köçürülməsi ilə bağlı Koordinasiya Mərkəzinin eyni zamanda donorlar, resipientlər və donor orqanların vahid dövlət informasiya bazasının Əsasnamələri nazirlik tərəfindən hazırlanıb, aidiyyəti qurumlarla razılaşdırıldıqdan sonra təsdiq olunması üçün Nazirlər Kabinetinə göndərilib.

Etika Komissiyasının tərkibi və Əsasnaməsinin də hazırlandığı, Koordinasiya Mərkəzinin Əsasnaməsi təsdiqləndikdən sonra fəaliyyətə başlayacağı deyilib. Qeyd olunub ki, qanunun icrası üçün dövlət başçısının tapşırığı əsasında hazırlanmalı olan bütün normativ hüquqi aktların layihələri hazırlanıb və bu zaman beynəlxalq təcrübə əsas götürülüb.

Məlumat üçün bildirək ki, Etika Komissiyası yaxın qohum olmayan canlı donordardan donor orqanın götürülməsi məqsədilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən tərkibində psixoloq və hüquqşünas olan komissiyadır.

Orqan transplantasiyasının maliyyə yükünün yüksək olduğu hər kəsə məlumdur. Azərbaycanda ən çox həyata keçirilən böyrək köçürülməsinin qiyməti 15 min manat civarında, qaraciyər transplantasiyasının qiyməti isə 40-50 min manat arasında dəyişir.

İcbari tibbi sığorta orqan köçürülməsini qarşılayacaqmı?

Qeyd etdiyimiz kimi, orqan transplantasiya əməliyyatları heç də ucuz başa gəlmir. Xəstələr donor gözlədiyi kimi, bəzən maliyyə çatımsızlığından xəstəxanaya müraciət edə bilmirlər. Orqan köçürülməsinin bir ildən çoxdur ölkədə tam tətbiq olunan icbari tibbi sığorta çərçivəsində qarşılınması müzakirə olunur.

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyindən qəzetimizə bildirilib ki, xidmətlər zərfinə dəyişikliyin edilməsi barədə agentlik tərəfindən layihə hazırlanıb və aidiyyəti quruma təqdim olunub. 700 tibbi xidmətin zərflə daxil edilməsi nəzərdə tutulur.

Qeyd olunub ki, yeni tibbi xidmətlər limitli sayda orqan transplantasiyasını da əhatə edəcək. Hansı orqan transplantasiya əməliyyatlarının icbari tibbi sığorta çərçivəsində qarşılınacağına isə Zərflə təsdiq edildikdən sonra ictimaiyyətə açıqlanacağı bildirilib.

Qanun qüvvəyə minsə də, nəticəsi görünmür

Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədr müavini Rəşad Mahmudov qəzetimizə açıqlamasında bildirib ki, qanunda yeniliklərin ölmü gerçəkləşən insanlardan alınmış orqanların köçürülməsidir.

Deputat qeyd edib ki, qanunun icraçı strukturu Səhiyyə Nazirliyidir. Qanunla bağlı hazırlıqlar gedir: "Qanunun qüvvəyə minməsindən sonra da hamı çox şey gözləyirdi, amma hələ ki, nəticəsini əldə edə bilmirik. Məncə, nəticə əldə olunmamasının iki əsas səbəbi var. Əvvəl qanunun olmaması haqqında fikirlər yürüdüldü, hal-

buki bu, reallıq deyildi. Həkim kimi deyər bilərəm ki, burada birinci məsələ kütləvi informasiya vasitələrində davamlı, planlı şəkildə məlumatların, eləcə də maarifləndirici verilişlərin illərlə davam etməsidir. Ayrı-ayrı xəstəxanaların, həkimlərin reklamlarından daha çox konkret xəstəliklərlə mübarizədə dövlətin, səhiyyə siyasətinin ortaya qoya biləcəyi məlumatların KİV-də yayımlanması vacibdir".

İcra strukturları davamlı treninqlər təşkil etməlidir

Rəşad Mahmudovun sözlərinə görə, icra strukturları tərəfindən mütləq şəkildə geniş, davamlı treninqlər keçirilməlidir.

Həmçinin reanimasiyalarda reanimatoloq və bu qərarları verə biləcək koordinasiya qrupları çərçivəsində olan həkimlərin, bu sahə ilə əlaqəsi olmasa belə, səhiyyə işçilərinin hər birinin beyin ölümü kriteriyaları haqqında və bu işin təşkili, təhlükəsi, problemlər barədə ətraflı məlumatlandırılması vacib amildir.

Ancaq bunları davamlı etməklə, bir gün kütləvi şəkildə dünyada inkişaf etmiş ölkələrin səhiyyəsinə olduğu kimi, beyin ölümü nəticəsində həyatını itirmiş şəxslərin orqanlarının ehtiyacı olan insanlara köçürülməsi və arzulanan nəticəni əldə etməyimiz mümkün olacaq.

Ötən il nə qədər insana orqan köçürülmüş?

Dövlət Statistika Komitəsindən qəzetimizə bildirilib ki, 2021-ci ildə ölkə üzrə insan orqan və toxumalarının transplantasiya əməliyyatı aparılmış resipientlərin sayı 152 nəfər olub.

Onlardan 54-ü qadın, 31-i isə 0-17 yaş aralığında olan uşaqlardır. Əməliyyat olunanlardan 5 nəfəri həyatını itirib. Transplantasiya əməliyyatlarından 30-u gözün buynuz qişası və kök hüceyrələri, 16-sı sümük ilişi, 43-ü qaraciyər (onun seqmentləri) və bir hissəsi, 63-ü isə böyrəklər və onun seqmentləri üzərində aparılıb.

Statistik məlumatlara əsasən, tək Azərbaycanda deyil, bütün dünyada orqan çatımsızlığından əziyyət çəkənlərin sayı artmaqdadır. Ekoloji problem, qidanın təminatı olmaması, stres, tibbin və diaqnostikanın daha irəli getməsi, yəni xəstəliklərin vaxtında aşkar olunması bu göstəricinin artmasının əsas amilləridir.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda orqan transplantasiyası üçün növbədə olan, maddi baxımdan yüksək məbləğ tələb etdiyi üçün öz hesabına əməliyyat etdirə bilməyənlərin sayı çoxdur. Halbuki yeni orqana ehtiyacı olan pasiyentin vaxtında əməliyyat olunmadığı halda aqibətinin necə olacağı bəllidir. Ancaq pasiyent zamanında əməliyyat olunarsa, onun nəinki sağlamlığına, hətta ailəsinə və sosial həyatına qayıtmaq şansı daha çoxdur.

Eyni zamanda müəyyən orqanların ancaq meyiddən alınması mümkün olduğu üçün bu sahədə maarifləndirici tədbirlər həyata keçirilməli, vətəndaşlarda ölkə səhiyyəsinə inam artırılmalıdır. Halbuki nə qanun layihəsinin müzakirəsi, nə də qanunun qüvvəyə minməsindən sonra maarifləndirici məlumatların verildiyi, tədbirlərin həyata keçirildiyini görürük...

Əsmər QARDAŞXANOVA, "Azərbaycan"